

(Írta és rendezte: Lars von Trier; főszereplők: Charlotte Gainsbourg, Stellan Skarsgård, Stacy Martin, Shia LaBeouf; fényképezte: Manuel Alberto Claro; vágó: Morten Højbjerg, Jacob Secher Schulsingerco, Molly Marlene Stensgaard; látványtervező: Simone Grau; jelmeztervező: Ma-non Rasmussen)

26 Szabó Márton István

NEM ÉRZEK SEMMIT

Lars von Trier:

A nimfomániás 1-2

Túl egyszerű, és talán helytelen is lenne azzal kezdeni, hogy Lars von Trier A nimfomániásban remekművet alkotott. Nem csak azért, mert ez a kijelentés több oldalról is

(jogosan) támadható lenne, hanem, mert – bármennyire is szeretnénk – ezt a két filmet nem lehet egy egészként kezelni. A következőkben tehát egymás után vesszük végig azokat az elemeket, amelyekkel a rendezőgénusz felépít, majd teljesen lerombol egy mítoszt.

1

„Itt nőttél fel a szívemben / Neked fájt, mikor véreztem” – éneklí kevésbé anyáskodóan kedves hangján a Rammstein énekes a film nyitójelenetében. A földön egy középkorú nő fekszik vérbe fagyva. Az éppen hazafele tartó Seligman talál rá, aki rögtön felismeri a helyzet súlyosságát, s mivel a nő kérésére nem hívhat se menőt, se rendőrt, felviszi magához hogy megmelegedhessen. Itt kezdődik a történet, a beszélgetés, amely során Joe, a nimfomániás nő elmeséli az életét. A rövid történetekhez Selligman szobájában talál kapaszkodókat.

A film remek tempóban kezdődik. Kapunk két izgalmas karaktert: a Stellan Skarsgård által megformált Seligmant, aki szemrebbenés nélkül hallgatja a különösebbnél különösebb történeteket, és a szörnyű állapotban lévő, titokzatos Joe-t, akit Charlotte Gainsbourg alakít.

Lars von Trier gyors vágásokkal és archív felvételekkel, sokszor régi dokumentumfilmrészletekkel illusztrálva mesél. A férfi és a nő hamar megtalálja a hangot, Seligman mindig megtalálja a párhuzamot saját, szellemileg túlterhelt életével. Az első tíz percben kiderül számunkra, hogy a rendező ezúttal nem akar ránk erőltetni semmit. Meghökentő, hogy milyen könnyedén beszél a témáról, milyen ironikusan kezeli saját túlterhelt olvasottságát Seligman karakterében. Nem akarja sem elítélni a nimfomániást, se azt, hogy elfogadjuk, megértsük, megsajnáljuk őt, vagy egyszerűen csak rádöbbenünk, hogy bizony mi is függünk valamitől és bizony ez se más. Egyszerű és változatos eszköztárral dolgozik. Joe kezdettől fogva elítéli önmagát,

Seligman kezdettől fogva kérdés nélküli elfogadással beszél a függőségről. Trier hagyja, hogy bennünk szülessen meg az igaz középút.

Nem kis rendezői bravúr, hogy a film két fiatal női főszereplője is modell, tehát amatőr színész. Stacy Martin olyan hitelességgel alakítja a fiatal Joe-t, megkérdőjelezhetetlenül tiszta és őszinte, amit játszik. Ez a szöcske alakatú lány tökéletesnek bizonyul Joe szerepére: teste fiúsan sima és egyszerű, csupán a szemében van valami finoman nőies. Ő Lars von Trier tökéletes fehér vászna egy vágyakkal teli történet elmeséléséhez. A téma hatalmassága nem ilyeszi meg az alkotót. Epizódokban mesél, s habár általában lineárisan, a történetek mégsem kapcsolódnak szorosán egymáshoz. A film drámai csúcspontja is egy különálló epizódhoz kapcsolódik. Joe először akkor találkozik azzal a ténnyel, hogy szenvedélyével mások életét is tönkretetheti, amikor egyik szeretője otthagyja miatta a családját. A lépcsőházban megjelenik Mrs. H. (Uma Thurman) három gyermekével, bebocsátást kér és egy hosszú jelenetben mindent megtesz azért, hogy a gyermekek mélyen fejükbe vessék azt a szobát, ahol ez a fiatal nő és az apjuk tönkretették az életüket. A jelenet egyszerre fojtogató és komikus. Uma Thurman és Stacy Martin játéka teszi azzá. A tragikum pedig, hogy a fiatal Joe-ban ezután sem változik semmi sem.

Az egész filmben összesen talán öt percnyi pornográfia mondható képsor van, és azok is mind dramaturgiai szerepet kapnak. Amikor az egyik epizód azzal kezdődik, hogy Joe-t különböző férfiakkal látjuk párhuzamosan szexelni, és már azt hihetnénk, hogy ennél a 80-as évek pornófilm előzetesére hajazó képsornál elérkeztünk a trieri naturalizmushoz, kiderül számunkra, hogy mindezt csak azért látjuk, hogy utána megtudhassuk azt is, Joe miként hazudja minden férfinak, hogy vele volt először orgazmusa, s miként okoz ezzel örömet embertársainak.

Ez megint csak arról tanúskodik, hogy a rendező nem pusztán a natúrsgában szerette volna megmutatni a nimfomániást, hanem egyszerűen csak mesélni akart róla egy történetet.

A nimfomániás első részén tehát azt érezhetjük, hogy Trier felülkerekedik minden sztereotípián, ha beszél róluk, ironikusan beszél, mert nem megmondani akar, hanem elmondani. Hollywoodi rutinnal, pontossággal és igényességgel elkészített európai film ez. Azon ritka koprodukciós esetek egyike, amikor a külcsín az igazán igényes szellemi tartalommal találkozik.

Az első film a remény. Joe sok felületes testi kapcsolata után újra rátalál első gyermekkori partnerére, Jerome-ra, akivel – életében először – szerelmbe esik. A nimfomániás végre egy személyben találja meg az érzelmi és

a testi társat. És akkor egyik pillanatról a másikra megszűnik az orgazmusa. Egy sötétbe forduló képpel hangzik el a film záró mondata: „Nem érzek, nem érzek semmit.”

28 2

Az első film vége magában rejti a második rész brutalitásának lehetőségét. Ott folytatjuk, hogy miután a nő teljesen kétségbe esik, Joe-nak és Jerome-nak megoldást kell találnia a nő kielégületlenségére. Eközben gyermekük születik, Joe nem tudja megélni az anyai szeretetet. Az eddig főleg hollywoodi akciófilmekből ismert Shia LaBeouf, egy finoman rendezett, őszinte monológban arra kéri Joe-t feküdjön le más férfiakkal is, hátha az változtat valamit kettejük boldogtalanságán.

Elkezdődik az elhidegülés, a végeláthatatlan hajsza Joe orgazmusának megtalálásáért.

Ebben a filmben, az előzővel ellentétben, megalázó, megrázó jelenetek sorát kell végignéznünk. A történet a fent említett monológ után Charlotte Gainsbourggal folytatódik tovább. A rendező innentől egyértelműen arra törekszik, hogy megundorodjunk a látványtól. Egy elhasznált, véres, használhatatlan testet látunk, ami a vágyak utáni rohanásban tönkreteszi a nő életét. Joe nem csak a férjét és a gyermekét veszíti el, hanem a méltóságát is.

Ez a film már egyáltalán nem olyan emelkedett és független, mint az előző. A rendező régi, jól bevált eszköztárát használja fel a megbotránkoztatáshoz. Negatív érzéseket ültet el bennünk Joe-val kapcsolatban, meg sem hagyja a lehetőséget, hogy esetleg megsajnáljuk. Ő rontotta el a saját életét, nem tudott uralkodni önmagán, úgy kell neki – érezzük a film első felében, de akkor jön a dramaturgiai fordulat.

Miután Joe-ban szenvedélye miatt senki sem bízik, és mivel a terápia sem segít rajta, kirúgják az állásából, új foglalkozás után néz. Csatlakozik egy nem-hivatalos adósságbehajtó csapathoz. A szenvedés amit átélt, és a férfiáról gyűjtött rengeteg tapasztalat hamar a szakma legjobbjává teszi.

Joe egy alkalommal azzal veszi rá az egyik ügyfélt a fizetésre, hogy egy esetleges zsaroláshoz felfedi a férfi legtitkosabb vágyait. Miután kiderül, hogy a férfinak pedofil vágyai vannak, Joe megsajnálja őt.

Érdekes pontja ez a filmnek, mivel ez az első alkalom, hogy Seligman nem érti meg Joe-t és a történetet. Joe azzal érvel, hogy annyi ember lehet a világon, aki ilyen vágyakat hordoz magában, mégis el tudja azokat nyomni egy egész életen keresztül. Ő egy ilyen embert tett tönkre akkor, amikor felszínre hozta azokat az érzelmeket, amiket talán maga a férfi sem ismert.

Joe megváltozik. Egy időre rendeződik az élete. Egy iskolában talál egy tinilányt, P.-t, (akit a szintén modell, Mia Goth alakít) akinek, mivel bűnöző családból származik, könnyen a pártfogója lehet. Mikor a lány nagykorú

lesz, Joe magához veszi, és az anyai szeretet mellett egy régen érzett testi-lelki szerelem érzését is újra megtapasztalja.

Amint azt a legelején említettük, amit Lars von Trier felépít azt teljesen le is rombolja. A második film a reménytelenség. Joe végül a féltékenységétől vezérelve majdnem lelövi az újra felbukkanó Jerome-ot, aki a film végén elszereti tőle P.-t. Mivel a fegyver nem sül el, Jerome majdnem halálra veri Joe-t, majd a szeme előtt szexel szerelmével, P.-vel, majd ezek után még P. is levizeli az összevert nőt. Ezután fedezi fel Seligman Joe-t a sikátorban.

A túlkoreografált leszámolás után, mintegy utolsó reménysugárként várnánk a feloldozást a rendezőtől. Joe az aszexuális Seligman-ben igaz barátira talált. Legalább ez – gondoljuk –, de akkor a záróképben Seligman, miután Joe elaludt, visszatér a nő szobájába, közeledik a nőhöz, egy lövést hallunk és sötét. „Héj Joe, kezedben a fegyverrel, mondd hova mész?” – hallgatjuk a jól ismert dalt a címszereplő színésznő hangján, miközben legördül a stáblista.

A történet, a dramaturgia, a szövegkönyv, a rendezés, az alakítások, a zene, a fényképezés – mind a két filmnél hasonlóan harmonikus összképet alkot. Mégis csak az első film után érezzük azt, hogy egy olyan előremutató filmalkotást láttunk, ami az életrajzi filmek között is, a társadalmi szélsőségek ábrázolásában is újat tudott mutatni. Épp ezért, hiába mondhatjuk, hogy ez a két film két külön kezelhető alkotás, nem tudjuk úgy megnézni az elsőt, hogy ne akarjuk utána látni a másodikat is.

Új Forrás 2015/1 – Szabó Márton István: Nem érzek semmit
Lars von Trier: A minifonánias 1-2

